

Elementary Students' Attitudes Towards Environment

Nazlı GÖKÇE¹ Erdoğan KAYA² Sayım AKTAY³ Muhammet ÖZDEN⁴

ABSTRACT: The purpose of the environmental education is to educate individuals as environment friendly persons who are sensitive to their environments and who have positive attitudes and behaviors towards environmental issues. Due to its being compulsory and main education in our country, the elementary education conveys great importance in terms of teaching environmental issues. Instead of transmitting core information on the environmental issues in elementary education, the students should be encouraged to gain necessary upbringing and attitudes concerning the environmental issues. Hence, it would be very beneficial to determine the factors which affect the attitudes of the students on the environmental issues. Regarding this fact, the present study intended to examine and figure out the elementary students' attitudes towards the environmental issues. The data of the study is gathered through a questionnaire entitled "Environment Attitude Questionnaire for Elementary School students" which was developed by the researcher. The gathered data were analyzed by means of SPSS software program. The independent variables of the research are, Gender Academic success levels, Educational backgrounds of the fathers and mothers, and economical conditions of the parents; whereas, the attitudes of the elementary students were defined as the dependent variable. The results revealed that the gender and the students' academic success levels prove significant difference on the attitudes of the students, whereas, educational backgrounds and economical conditions of the parents do not have any significant effect on the attitudes of the students towards environmental issues.

Keywords: Environmental education, environmental attitude, elementary students

SUMMARY

Purpose and significance: The purpose of the present study is to figure out the environmental attitudes of 8th grade students, in the city center of Eskişehir. With respect to this purpose, the present study is attempted to find answers whether there is a relationship between the attitudes of the students and other independent variables such as Gender, Academic success levels, Educational backgrounds of the fathers and mothers, and Economical conditions of the parents. Attitudes are assumed as the major factors which have effects on the behaviors. Therefore, it is expected that if the attitudes of the students and the factors which affect the formation of the attitudes are defined accurately, the environmental education of the students will be more effective.

¹ Anadolu University, Faculty of Education, ESKİSEHIR, TURKEY, nazliu@anadolu.edu.tr

² Anadolu University, Faculty of Education, ESKİSEHIR, TURKEY, erkaya@anadolu.edu.tr

³ Anadolu University, Faculty of Education, ESKİSEHIR, TURKEY, sayima@anadolu.edu.tr

⁴ Anadolu University, Faculty of Education, ESKİSEHIR, TURKEY, muhammed_ozden@yahoo.com

Methods: The participants of the present survey study are 789 students who enroll in 18 different elementary schools in Eskişehir. The data of the study is gathered through a questionnaire entitled “Environment Attitude Questionnaire for Elementary School Students” which was developed by the researcher. In order to understand the gathered data, besides the frequencies, percentages, and mean scores of the variables, independent t-test scores and ANOVA scores are used in the data analysis process. Moreover, Tukey’s HSD (Post Hoc) test is also used in order to determine the statistical difference that emerges as a result of the dual comparison of the groups. P value was determined as .05 in the statistical analysis procedures.

Results: Mean scores of the students’ responses to the Environment Attitude Questionnaire for Elementary School Students is obtained as 86.86. This score can be interpreted as the participants have high attitude related to the environmental issues. Additionally, the findings revealed that the gender and the students’ academic success levels prove significant difference on the attitudes of the students, whereas, educational backgrounds and economical conditions of the parents do not have any significant effect on the environmental attitudes of the students.

Discussion and Conclusions: Environment education has a significant importance in terms of preventing environmental problems and providing a healthy and livable environment. Therefore it is necessary to educate students in the elementary schools, which is the first step of schooling in Turkey, as environment friendly individuals who are responsive to their environments and who have positive attitude and behaviors towards environmental issues. In order to educate the elementary school students on the environmental issues, their knowledge, perceptions and attitudes related to the environmental issues as well as the factors which play important roles on the formation of their environmental attitudes should be predetermined through in-depth studies in the field. The findings of the present study revealed that gender depicts a significant difference on the environmental attitudes of the students. Regarding this fact, it can be claimed that male students should be encouraged and educated on the environmental issues with respect to increase their positive attitudes related to the issue. Concerning the economic backgrounds of the parents, the findings revealed that the parents who have low income, have higher mean scores in their attitudes, and this can be explicated with those parents’ consumption habits. It is because the parents who have low income might spend a lesser amount of money and have a reduced amount of consumptions. The more individuals have positive attitudes towards environmental issues, the more environmental problems will be diminished. Therefore, students in the elementary schools should be endowed with environmental education which might alter their environmental attitudes in the positive manner.

İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları

Nazlı GÖKÇE¹
Erdoğan KAYA²
Sayım AKTAY³
Muhammet ÖZDEN⁴

ÖZ: Çevre eğitimiyle çevreye duyarlı, çevre koruma konusunda olumlu tutum ve davranışlara sahip bireyler yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Ülkemizde temel ve zorunlu olması bakımından ilköğretim, çevre eğitiminde büyük önem taşımaktadır. İlköğretimde uygulanan çevre eğitiminde, öğrencilere bilgi vermektense öte tutum ve davranış değiştirme boyutuna öncelik verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin tutumları ve tutumlarını etkileyen etmenler bilinmelidir. Yapılan araştırma, ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen “İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeği (İÇTÖ)” ile toplanmış ve verilerin çözümlenmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin tutumları, cinsiyet, akademik başarı düzeyi, baba ve annenin eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi gibi bağımsız değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet ve akademik başarı düzeyine göre farklılaştığı görülürken, baba ve annenin eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmadığı saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çevre eğitimi, çevreye yönelik tutumlar, ilköğretim öğrencileri.

GİRİŞ

Son yıllarda bilim çevrelerince, dünya canlı yaşamını küresel iklim değişikliğinin tehdit ettiği sık sık dile getirilmektedir. Geçtiğimiz günlerde Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) tarafından Paris’te yapılan hükümetler arası iklim değişikliği konferansında, çevre raporu açıklanmıştır. BM iklim programı icra direktörü Achim Steiner tarafından 02.02.2007 tarihinde açıklanan bu rapor konunun boyutlarını ortaya çıkarması ve insanların dikkatini çekmesi açısından önemli bir gelişme sayılmaktadır (UN, 2007). Küresel iklim değişikliğinin çevre sorunlarından kaynaklandığı bilinmektedir. Nüfus artışı ile birlikte gelişen plansız kentleşme ve sanayileşme; giderek boyutları büyüyen hava, su, toprak, gürültü kirliliği, erozyon ve çölleşme gibi çok sayıda çevre sorununa yol açmaktadır. Böylece, doğal denge bozulmaktadır. Gerçekte çevre sorunlarının nedenlerini, insanların yaşam biçimleri, sahip oldukları değer yargıları ve tutumlar oluşturmaktadır. Bu nedenle, çevre sorunlarının önlenmesinde günümüz insanının doğaya bakış açısını değiştirecek, değerlerini ve tutumlarını biçimlendirecek bir eğitim büyük önem taşımaktadır.

Çevre sorunlarına yönelik endişeler, özellikle 1970’li yıllardan sonra bunların önlenmesine yönelik uluslararası çalışmaların yapılmasına neden olmuştur (1972 BM İnsan ve Çevre Konferansı, 1982 BM Ortak Geleceğimiz Raporu, 1992 Rio Konferansı vb.). 1977 yılındaki Tiflis Bildirgesinin, çevre eğitiminde bir dönüm noktası olduğu söylenebilir. Çünkü bu bildirmede, ulusal ve uluslararası düzeyde çevre eğitiminin niteliği, amaçları ve eğitimsel temelleri üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulmuştur. Tiflis Bildirgesinde çevre eğitiminin genel amaçları bilinç, bilgi, tutum, beceri ve katılım olarak beş gruba ayrılmıştır. Bu bildirmeden sonra tüm çevre eğitimi çalışmalarında dikkatler sözü edilen amaçlara nasıl ulaşılacağı üzerinde yoğunlaşmıştır. Ülkemizde çevre eğitiminin amacı, bireylerin çevre konusunda sorumlu davranışlar sergileyebilmelerine olanak sağlayacak ve destekleyecek bilgi, beceri ve değer yargıları ile donanmış vatandaşlar olarak yetişebilmelerine yardımcı olmak biçiminde ortaya konulmuştur (DPT, 1994).

¹ Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, nazliu@anadolu.edu.tr

² Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, erkaya@anadolu.edu.tr

³ Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, sayima@anadolu.edu.tr

⁴ Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, muhammet_ozden@yahoo.com

Günümüz çevre sorunlarının temel nedeninin insanların değer yargıları ve yaşam biçimleri olması, bunları etkileyecek ve değiştirecek bir çevre eğitiminin farklı biçimlerde tanımlanmasına yol açmıştır. Bunlardan bazılarını göre çevre eğitimi şöyle tanımlanabilir: Bireylerin çevrelerinin farkında olmalarını sağlayan, gelecek kuşaklar için çevresel sorunları çözmeye yönelik bilgi, beceri, değer ve deneyim kazandıkları sürekli bir öğrenme sürecidir (Vaughan, Gack, Solorazano ve Ray 2003). İnsanın biyofiziksel ve sosyal çevresiyle ilgili değerlerin, tutumların ve kavramların tanınması ve ayırt edilmesidir (Baez, Knamiller ve Smyth, 1987). Dünyanın karşı karşıya bulunduğu çevresel sorunlardan haberdar olan ve bu sorunların nasıl çözülebileceğini bilen çevresel okuryazar vatandaşlar yetiştirmektir. Bireylerin çevre bilincini geliştirmek, çevreye olan duyarlılıklarını artırmak ve yaşanabilir bir çevrenin sürdürülebilmesi çabalarına olumlu katkılar sağlamaktır (Hungerford ve Peyton, 1976; Roth, 1992; UNESCO, 1980; Hsu, 2004).

Bugün doğal çevreye saygı duymayı öğrenmek, çevreye önem vermek ve onunla birlikte nasıl var olmak gerektiğini anlamak yaşam boyu öğrenmenin temel parçalarından biri haline gelmiştir (Tung, Huang, ve Kawala, 2002). Çevrenin uzun dönemdeki durumu, gelecek kuşakların çevreye özen göstermesi ile yakından ilişkilidir. Çocukluk Birliği (Childhood Alliance) adlı kuruluş tarafından yayınlanan bir raporda, çocukluk döneminin doğal dünyaya ilişkin endişe, ilgi, farkındalık, eğilim, değer verme ve bilgi kazanma açılarından kritik bir dönem olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle, çevreye ilişkin çalışmalara erken yaşlarda başlanması büyük önem taşımaktadır (Cordes ve Miller, 2000). Özellikle son yirmi yılda çevreye yönelik endişelerin artması, okulöncesi ve ilköğretim dönemi çocukları için çevresel farkındalık etkinliklerinin eğitim programlarında daha fazla yer alması sonucunu doğurmuştur. İlköğretimin bir amacı, beceri kazandırmak, bir amacı da bireylerin toplumda etkin bir biçimde işlevde bulunabilmesi için gereken tutumları geliştirmektir (Kavak, 1997). İlköğretim, bireye okuryazarlık, problem çözme gibi birçok bilişsel beceri kazandırarak yaşamda başarılı olmaya temel oluşturur. Bunlar, çevre ile bireyin ilişkilerinde son derece önemli becerilerdir. İlköğretimde kazanılacak bilgi, beceri ve değerler, üst öğretim basamakları için bir temel oluşturmaktadır. Ayrıca, Türkiye’de üst öğretim basamaklarına devam edemeyen bireylerin fazla olması da (Gürkan ve Gökçe, 1999) ilköğretimin çevre eğitimi açısından önemini artırmaktadır.

Çevre eğitiminde ilgi ve tutumlar büyük önem taşımaktadır. Poortinga, Steg, ve Vlek (2004), çalışmalarında kişilerin çevreye yönelik davranışlarında sahip oldukları bilgilerin yanı sıra ilgi ve tutum gibi özelliklerinin etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Ancak, çevreye yönelik etkinliklerin öğrencilerin davranışlarını ya da tutumlarını nasıl etkilediği hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır (Chawla, 1992). Alanyazın incelendiğinde, çevresel tutumlara yönelik çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir (Hacieminoğlu, Alp ve Ertepinar, 2006; Ekici 2005; Özmen, Çetinkaya ve Nehir 2005; Uzun 2005; Yılmaz, Bone ve Andersen 2004; Şama 2003; Uljas 2001; Kilbourne, Beckmann, Lewis ve Dam 2001; Pooley ve O’Connor 2000). Ancak, ilköğretim düzeyinde bu çalışmaların sayısı oldukça azdır.

İlköğretim öğrencilerine yönelik olarak yapılan çalışmalardan birinin Alp, Ertepinar, Tekkaya ve Yılmaz’a (2006) ait olduğu görülmektedir. Araştırmacılar, “İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutum ve Bilgileri Üzerine Bir Çalışma” adlı araştırmalarında ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve bilgilerini belirlemeyi, sınıf düzeyi ve cinsiyetin bu öğrencilerin çevreye yönelik tutum ve bilgileri üzerine etkisini saptamayı, çevreye yönelik yararlı davranışlar ile niyetler, duygular, bilgiler ve içsel-dışsal kontrol odağı arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaçlamışlardır. Sonuçlar, öğrencilerin çevre konularında bilgilerinin yetersiz olmasına karşın olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermiştir. Araştırmada, çevreye yararlı davranışların, çevreye yönelik niyet ve duygular ile anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki içerisinde olduğu saptanmıştır. Çevre bilgisi ile çevreye yararlı davranışlar arasında ise anlamlı ve olumsuz bir ilişki bulunmuştur.

Atasoy (2005), “Çevre İçin Eğitim: İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Çalışma” adındaki doktora çalışmasında, 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin çevresel tutum ve bilgilerini belirlemek için Çevre Bilgi Testi ve Çevre Tutum Ölçeği kullanmış ve ilköğretimde verilen çevre eğitiminin etkililiğini saptamaya çalışmıştır. Araştırma sonucuna göre çevresel tutum ve çevresel

bilgi açısından, 6. sınıflar ile 8. sınıflar ve 7. sınıflar ile 8. sınıflardaki öğrencilerin puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Tutum ölçeği değerlendirildiğinde ise 6. sınıflar ile 8. sınıflar arasındaki öğrencilerin puanlarının arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Öğrencilerin bilgi ve tutum puanları irdelendiğinde, buldukları sosyo-ekonomik duruma göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tuncer, Sungur, Tekkaya ve Ertepinar (2004), yaptıkları çalışmada, Ankara'nın kırsal ve kentsel alanlarında yaşayan 6. sınıf öğrencilerinin, çevreye yönelik tutumlarını araştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda kentsel alanlarda yaşayan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının, kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Yılmaz ve diğerlerinin (2004) "Türk İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Sorunlara Yönelik Görüşleri" adındaki araştırmasında, "Çevresel Sorunlara Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılarak tutumların cinsiyet, öğrenim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, okulun bulunduğu bölge gibi değişkenlere göre karşılaştırılması ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre, yüksek başarı düzeyindeki öğrencilerin düşük başarı düzeyindekilere göre, yüksek aile gelirine sahip öğrencilerin düşük aile gelirine sahip öğrencilere göre, kentsel alanlarda yaşayanların kırsal alanlarda yaşayanlara göre daha olumlu tutuma sahip olduğu açıklanmıştır.

Bu çalışmada, Eskişehir ili merkez ilköğretim okullarında öğrenim görmekte olan 8. sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Sözü edilen temel amaç doğrultusunda öğrencilerin tutumları ile cinsiyet, akademik başarı düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi gibi değişkenler arasında bir ilişkinin olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Son sınıf öğrencilerinin araştırma konusu edilme nedeni, ilköğretim düzeyindeki tüm dersleri almış olmalarıdır. Böylece, ilköğretim eğitiminin çevreye yönelik olarak öğrencilere ne gibi tutumlar kazandırdığı belirlenmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

"İlköğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarını" belirlemek amacıyla düzenlenen bu araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Aşağıda araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve çözümlenmesi açıklanmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2005-2006 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir ili ilköğretim okullarında öğrenim gören, 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubunda ise, araştırmaya gönüllülük ilkesiyle katılan 18 ilköğretim okulunda öğrenim gören 789 8. sınıf öğrencisi bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgileri tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin %55.3'ünü kızlar, %44.7'sini erkekler oluşturmaktadır. İlköğretim öğrencilerinin %62.5'i yüksek, %28.5'i orta ve %9'u ise düşük akademik başarı düzeyine sahiptir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine bakıldığında, %35.8'inin okuma-yazma bilmeyen ya da ilkokul düzeyinde, %27.4'ünün ortaokul düzeyinde, %28'inin lise ve dengi okul düzeyinde, %8.8'inin fakülte, yüksekokul, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine bakıldığında ise, %65.6'sının okuma-yazma bilmeyen ya da ilkokul düzeyinde, %18.3'ünün ortaokul düzeyinde, %11.4'ünün lise ve dengi okul düzeyinde, %4.7'sinin fakülte, yüksekokul, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine bakıldığında, %35.8'inin 500 YTL ve altı, %29.8'inin 501-750 YTL, %18.8'inin 751-1000 YTL, %15.7'sinin ise 1000 YTL ve üstü gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan İlköğretim Öğrencilerinin Kişisel Bilgileri

Kişisel Bilgiler	Sayı (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kız	435	55.3
Erkek	352	44.7
Akademik Başarı Düzeyi		
Düşük	66	9.0
Orta	208	28.5
Yüksek	456	62.5
Babannın Eğitim Düzeyi		
Okuma-yazma bilmeyen ya da ilkokul (İlköğretim I. Basamak)	281	35.8
Ortaokul (İlköğretim II. Basamak)	215	27.4
Lise ve dengi okul	220	28.0
Fakülte, yüksekokul, yüksek lisans, doktora	69	8.8
Annenin Eğitim Düzeyi		
Okuma-yazma bilmeyen ya da ilkokul (İlköğretim I. Basamak)	512	65.6
Ortaokul (İlköğretim II. Basamak)	143	18.3
Lise ve dengi okul	89	11.4
Fakülte, yüksekokul, yüksek lisans, doktora	37	4.7
Ailenin Gelir Düzeyi		
500 YTL ve altı	280	35.8
501-750 YTL	233	29.8
751 YTL -1000 YTL	147	18.8
1000 YTL ve üstü	123	15.7
Toplam	789	100,0

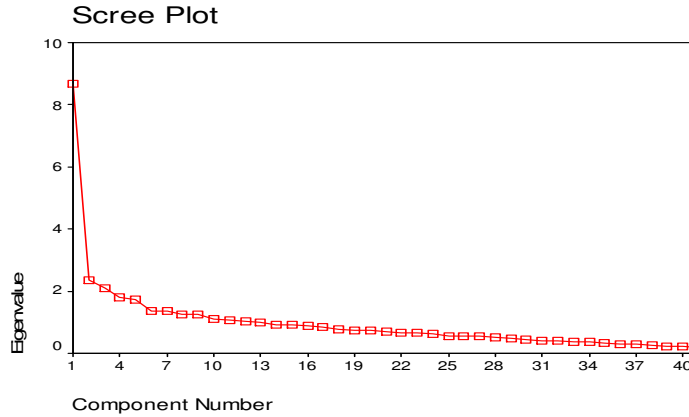
Veriler ve Toplanması

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeği (İÇTÖ) ile toplanmıştır. İÇTÖ; kişisel bilgiler ve tutum ölçeği olmak üzere iki bölümden oluşmuştur.

Ölçekte yer alan tutum ifadeleri oluşturulurken ilköğretim programları tüm dersler açısından incelenmiş, çevreyle ilgili amaçlar çıkarılmış, özellikle tutum boyutundaki amaçlar göz önüne alınmıştır. İlköğretim programlarında yer alan amaçlar ve içerikler göz önünde bulundurularak ve ilgili alanyazın incelenerek ölçekteki tutum ifadeleri yazılmıştır. Kapsam geçerliği için uzman görüşü alınmıştır. Hazırlanan taslak ölçek Mayıs-Haziran 2005’de, ilköğretim 8. sınıfta okuyan 225 öğrenciye uygulanmıştır. Taslak ölçekten elde edilen veriler kullanılarak ölçeğin güvenilirliği ve geçerliği belirlenmiştir. Bu amaçla Likert tipi ölçekler için en uygun olan Cronbach alpha katsayısı (Tezbaşaran, 1997) hesaplanmış ve .87 olarak bulunmuştur. Bu değer güvenilirlik için yeterli görülmüştür.

Geçerliği belirlemek için kapsam geçerliği, ölçüt geçerliği ve yapı geçerliği sınamaları yapılmıştır. Kapsam geçerliği için yeni bir sınama yapılmamış uzman görüşleri uygun ve yeterli bulunmuştur. Ölçüt geçerliği için, ölçek puanlarına dayalı olarak tutuma aşırı uçlarda sahip olanları üst grup ve alt grup olarak ayırdıktan sonra, bu iki grubun ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı sınanmıştır. Bu doğrultuda, %27’lik üst grup ile %27’lik alt grubun puanları t testine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda tüm maddeler ($p<.001$) anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı ile ilgili analizleri ise öğrencilerin ölçekteki maddelere verdikleri yanıtlar üzerinden Cronbach alpha katsayısı hesaplanarak yapılmıştır (Tezbaşaran, 1997:31; Ceyhan ve Namlu, 2000:77). İç tutarlılık katsayısı .83 bulunmuştur. Yapı geçerliği için ise faktör analizi yapılmıştır. Temel bileşenler çözümlenmesi ve Varimax tekniği ile yapılan döndürme işlemi sonunda, özdeğeri 1.00’den büyük olan on iki faktör ortaya çıkmıştır. Ancak faktör sayısının beklenenden çok çıkması nedeniyle, bu sayının

azaltılıp azaltılmayacağı yoklanmak istenmiştir. Bu amaçla Cattell'in "scree" sınaması (Kline, 1994:75) yapılmış ve aşağıdaki gibi bir grafik elde edilmiştir.

Şekil 1. Scree Sınaması Grafiği

"Scree" sınaması grafiğinde, grafik eğrisinin hızlı düşüş gösterdiği nokta altıncı faktörün olduğu yerdir. Buradan ölçekteki faktör sayısının altıya indirilebileceği düşüncesine ulaşılmıştır. Bulunan altı faktöre ilişkin özdeğerler, varyans yüzdeleri ve toplam varyans yüzdeleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonucunda Faktörlere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Faktör	Özdeğer	Varyans Yüzdesi (%)	Toplam Varyans Yüzdesi
1	8.65	21.1	21.1
2	2.36	5.7	26.8
3	2.10	5.1	32.0
4	1.81	4.4	36.4
5	1.72	4.2	40.6
6	1.37	3.3	44.0

Tablo 2'de görüldüğü gibi, ölçekteki altı faktörün özdeğerleri sırasıyla 8.65, 2.36, 2.10, 1.81, 1.72, 1.37'dir. Altı faktörün tümü toplam varyansın %44'ünü açıklamaktadır. Kabul edilebilir oran olan %41'in (Kline, 1994:37) üstünde olan bu varyans oranının, ölçeğin altı faktörden oluşan bir ölçek olarak değerlendirilmesine olanak verdiği söylenebilir. Ölçek maddelerinin altı faktöre dağılımını görmek ve maddelerden hangilerinin ölçekte kalacak nitelikte olduğunu belirlemek amacıyla yeniden temel bileşenler çözümlemesi ve Varimax tekniği ile döndürme yapılmıştır. Çözümleme sonucunda elde edilen değerlere göre maddelerin ölçekte yer almasında, bir maddenin yalnızca bir faktörde en az .3 faktör yükü ile yer alması ve birden çok faktörde yer alan bir maddenin, faktörlerden birindeki yükünün diğerinden en az .1 değerinden daha büyük olması ilkesi benimsenmiştir. Deneme ölçeğinde yer alan 41 maddeye ilişkin faktör yükleri .31-.77 arasında değişmektedir. Birden çok faktörde yer alan bir maddenin faktörlerden birindeki yük değeri diğerinden en az .1 değerinden daha büyük olmaması nedeniyle 7 maddeye ölçekte yer verilmemiştir. Böylece ölçek .34-.77 arasında değişen faktör yüklerine sahip 34 maddeden oluşmuştur.

Deneme ölçeğindeki maddelerin, on biri birinci faktörde, beşi ikinci faktörde, altısı üçüncü faktörde, dördü dördüncü faktörde, beşi beşinci faktörde, üçü altıncı faktörde toplanmıştır. Birinci faktörde toplanan maddelerin ifade ettiği anlamlara bakılarak "çevre koruma" ya ilişkin tutumları yansıttığı söylenebilir. İkinci faktörde yer alan beş madde "çevreye karşı sorumluluk", üçüncü faktörde yer alan maddeler ise "çevre sorunları" ile ilgilidir. Dördüncü faktörde yer alan maddelerin "çevre sorunlarının çözümü", beşinci faktörde yer alan maddelerin "etkinliklere katılma", altıncı faktörde yer alan maddelerin "canlılar" ile ilgili olduğu söylenebilir.

Geliştirilen “İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeği (İÇTÖ)” likert tipi bir ölçektir. Olumlu maddeler için puanlama 3-katılıyorum, 2-kararsızım, 1-katılmıyorum biçiminde belirlenmiştir. Olumsuz maddeler ise 1-katılıyorum, 2-kararsızım, 3-katılmıyorum biçiminde puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 34, en yüksek puan ise 102’dir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde ve aritmetik ortalamanın yanı sıra gruplar arası ortalama karşılaştırması için t testi ve tek yönlü varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. İkili küme karşılaştırmalarında “bağımsız gruplar t-testi”, ikiden fazla grupların karşılaştırmalarında ise “tek yönlü varyans analizi (Anova) test tekniği” uygulanmıştır.

Varyans analizi sonrasında yapılan ikili karşılaştırmalarda ortaya çıkan istatistiksel farkın hangi gruplar arasında oluştuğunu belirlemek amacıyla (PostHoc) Tukey HSD testi kullanılmıştır. Ölçeğin istatistiksel çözümlemelerinde anlamlılık düzeyi .05 olarak benimsenmiştir.

Araştırma verilerinin çözümlemesinde, öğrencilerin ölçekten aldıkları tutum puanları en düşük puandan en yüksek puana doğru sıralanarak düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir. 34-57 puanları arası “düşük”, 58-80 puanları arası “orta”, 81-102 puanları arasındaki veriler ise “yüksek” kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarına ilişkin bulgular, amaçlarda izlenen sıraya uygun olarak ele alınmıştır. Öğrencilerin tutumlarının; cinsiyete, akademik başarıya, babanın eğitim düzeyine, annenin eğitim düzeyine ve ailenin gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum puanlarının genel dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. İlköğretim Öğrencilerinin İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeğinden (İÇTÖ) Elde Ettikleri Puanların Genel Dağılımı

Denek Sayısı (N)	Alınan Minimum Puan	Alınan Maksimum Puan	Aritmetik Ortalama \bar{x}	Standart Sapma Ss
789	38	102	86.86	9.62

Tablo 3’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 86.86’dır. Bu ortalamadan, genelde öğrencilerin çevreye yönelik tutum puanlarının yüksek olduğu söylenebilir. Elde edilen puanların standart sapması 9.62 olarak bulunmuştur. Alınan en düşük puan 38, en yüksek puan 102’dir.

Cinsiyet

İlköğretim öğrencilerinin, cinsiyetlerine göre çevreye yönelik aldıkları tutum puanlarının aritmetik ortalaması, standart sapması hesaplanmış, ortalamalar arası fark t testi ile sınıanmıştır. İlköğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre tutum ölçeğinden aldıkları puanlar ile ilgili bulgular Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 4. İlköğretim Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeğinden (İÇTÖ) Elde Ettikleri Puanların Bağımsız Gruplar t Testi Tablosu

Gruplar	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama \bar{x}	Standart Sapma Ss	Serbestlik Derecesi (SD)	t Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Kız	424	88.68	8.66	758	5.852	.000
Erkek	336	84.57	10.30			

* α .05

Tablo 4'te, kız ve erkek öğrencilerin tutum ölçeğinden elde ettikleri ortalama puanlara bakıldığında, “yüksek” tutum puanlarına sahip oldukları görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin puanları arasında kız öğrenciler lehine 4.11 puanlık bir fark söz konusudur. Bu farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan t testi sonucunda, t değeri istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t_{758}=5.852$; $p<.05$). Bu sonuca göre, kızların çevreye yönelik tutumlarının erkeklere göre yüksek olduğu söylenebilir.

Akademik Başarı Düzeyi

İlköğretim öğrencilerinin, akademik başarı düzeyine göre çevreye yönelik tutumlarına ilişkin elde edilen puanların genel dağılımları, Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5. İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarı Düzeyine Göre İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeğinden (İÇTÖ) Elde Ettikleri Puanların Dağılımı

Akademik Başarı Düzeyi	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama \bar{x}	Standart Sapma Ss
Düşük (1-2)	63	83.301	10.550
Orta (3)	198	85.111	9.671
Yüksek (4-5)	446	88.399	9.092

Tablo 5'te öğrencilerin akademik başarı düzeyleri, karne notları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Öğrencilerin karne notları 1'den 5'e kadar olan tam sayılar biçiminde olduğundan, 1 ve 2 notları düşük, 3 orta, 4 ve 5 ise yüksek akademik başarı düzeyi olarak gösterilmiştir. Akademik başarı düzeyi farklı olan ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum puanlarının aritmetik ortalamalarının da değiştiği, ancak tüm öğrencilerin yüksek tutum puanına sahip oldukları görülmektedir.

Gruplar arasındaki aritmetik ortalamaların istatistiksel açıdan farklı olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçları Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. İlköğretim Öğrencilerinin Akademik Başarılarına Göre Çevreye Yönelik Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Serbestlik Derecesi (SD)	Kareler Toplamı (KT)	Kareler Ortalaması (KO)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Gruplararası	2	2440.806	1220.403	13.832	.000
Gruplarıçi	704	62115.785	88.233		
Toplam	706	64556.591			

Tablo 6'da görüldüğü gibi gruplar arasındaki farkların önem kontrolüne ilişkin varyans analizinden hesaplanan F değeri anlamlı bulunmuştur ($F_{2,704}=13.832$; $p<.05$). Bu farkın hangi grupların ortalamaları arasındaki farktan kaynaklandığını belirlemek için Tukey-HSD testi uygulanmıştır. Tukey-HSD testi sonuçlarına bakıldığında, akademik başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin çevreye yönelik tutum puan ortalamaları, akademik başarı düzeyi orta ve düşük düzeyde olan öğrencilerin çevreye yönelik tutum puan ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bir başka deyişle başarı düzeyi yükseldikçe tutum puan ortalamaları da yükselmektedir.

Babannın Eğitim Düzeyi

İlköğretim öğrencilerinin, babalarının eğitim düzeyine göre çevreye yönelik tutumlarına ilişkin elde edilen puanların genel dağılımları, Tablo 7'de görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlarda, diğer grubunda ifade edilen baba eğitim düzeyi ile ilgili sayılar istatistiksel hesaplamalar için yetersiz olduğundan ($n<30$) bazı grupları birleştirmek gerekmiştir (Ural ve Kılıç, 2005). Diğer grubunda ifade edilen okuma-yazma bilmeyenler, ilkökul grubu ile, yüksek lisans ve doktora olarak belirtilenler ise fakülte ve yüksekökol grubu ile birleştirilmiştir.

Tablo 7. İlköğretim Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeğinden (İÇTÖ) Elde Ettikleri Puanların Dağılımı

Gruplar	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama \bar{x}	Standart Sapma Ss
Okuma-yazma bilmeyen ya da ilkokul	281	86.850	9.422
Ortaokul	215	86.153	9.771
Lise ve dengi okul	220	86.886	9.828
Fakülte, yüksekokul, yüksek lisans, doktora	69	87.710	8.547

Tablo 7’de ilköğretim öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyine göre çevreye yönelik tutum puan ortalamaları incelendiğinde, tüm grupların çevreye yönelik tutum puanlarının yüksek olduğu söylenebilir. Tutum puan ortalamalarının en yüksek olduğu grup ise, 87.710 ile fakülte, yüksekokul, yüksek lisans ve doktora grubudur. Gruplar arasında aritmetik ortalamaların istatistiksel açıdan farklı olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. İlköğretim Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Çevreye Yönelik Tutum Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	Serbestlik Derecesi (SD)	Kareler Toplamı (KT)	Kareler Ortalaması (KO)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Gruplararası	3	141.350	49.008	.536	.658
Gruplarıçi	781	71416.01	91.442		
Toplam	784	71563.04			

Tablo 8’de görüldüğü gibi gruplar arasındaki farkların önem kontrolüne ilişkin varyans analizinden hesaplanan F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{3,781}=.536$; $p>.05$). Bu sonuca göre, babalarının eğitim düzeyine göre ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Annenin Eğitim Düzeyi

İlköğretim öğrencilerinin, annelerinin eğitim düzeyine göre çevreye yönelik tutumlarına ilişkin elde edilen puanların genel dağılımları, Tablo 9’da görülmektedir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlarda diğer grubunda ifade edilen anne eğitim düzeyi ile ilgili sayılar, istatistiksel hesaplamalar için yetersiz olduğundan ($n<30$) bazı grupları birleştirmek gerekmiştir (Ural ve Kılıç, 2005). Diğer grubunda ifade edilen okuma-yazma bilmeyenler, ilkokul grubu ile, yüksek lisans ve doktora olarak belirtilenler ise fakülte ve yüksekokul grubu ile birleştirilmiştir.

Tablo 9. İlköğretim Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeğinden (İÇTÖ) Elde Ettikleri Puanların Dağılımı

Gruplar	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama \bar{x}	Standart Sapma Ss
Okuma-yazma bilmeyen ya da ilkokul	512	87.203	9.183
Ortaokul	143	85.167	11.474
Lise ve dengi okul	89	87.123	8.628
Fakülte, yüksekokul, yüksek lisans, doktora	37	84.783	8.676

Tablo 9’da, ilköğretim öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre çevreye yönelik tutum puan ortalamaları incelendiğinde, tüm grupların çevreye yönelik tutumlarının yüksek olduğu

söylenbilir. En yüksek puan ortalamasına sahip grubun 87.203 ile okuma yazma bilmeyen ya da ilkokul mezunları, en düşük puan ortalamasına sahip grubun ise 84.783 ile fakülte, yüksekokul, yüksek lisans ya da doktora mezunları olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki aritmetik ortalamaların istatistiksel açıdan farklı olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. *İlköğretim Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Çevreye Yönelik Tutum Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Varyans Kaynağı	Serbestlik Derecesi (SD)	Kareler Toplamı (KT)	Kareler Ortalaması (KO)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Gruplararası	3	617.096	205.699	2.249	.081
Gruplarıçi	777	71054.75	91.448		
Toplam	780	71671.85			

Tablo 10'da görüldüğü gibi gruplar arasındaki farkların önem kontrolüne ilişkin varyans analizinden hesaplanan F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{3,777}=2.249$; $p>.05$). Bu sonuca göre, annelerinin eğitim düzeylerine göre ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum puan ortalamaları, anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Aile Gelir Düzeyi

İlköğretim öğrencilerinin aile gelir düzeyine göre çevreye yönelik tutumlarına ilişkin elde edilen puanların genel dağılımları Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11. *İlköğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeğinden (İÇTÖ) Elde Ettikleri Puanların Dağılımı*

Gruplar	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama \bar{x}	Standart Sapma Ss
500 YTL ve altı	264	87.117	8.862
501-750 YTL	227	86.744	10.951
751 YTL-1000 YTL	145	86.862	9.025
1000 YTL ve üstü	120	86.591	8.880

Tablo 11 incelendiğinde, ilköğretim öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre çevreye yönelik tutum puan ortalamalarının yüksek ve birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki aritmetik ortalamaların istatistiksel açıdan farklı olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. *İlköğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre Çevreye Yönelik Tutum Puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Varyans Kaynağı	Serbestlik Derecesi (SD)	Kareler Toplamı (KT)	Kareler Ortalaması (KO)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (P)
Gruplararası	3	29.036	9.679	.106	.957
Gruplarıçi	752	68872.744	91.586		
Toplam	755	68901.810			

Tablo 12'de görüldüğü gibi gruplar arasındaki farkların önem kontrolüne ilişkin varyans analizinden hesaplanan F değeri anlamlı bulunmamıştır ($F_{3,752}=.106$; $p>.05$). Ailelerinin gelir düzeylerine göre ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum puan ortalamaları, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma ile ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, öğrencilerin tutumlarının cinsiyete, akademik başarıya, babanın eğitim düzeyine, annenin eğitim düzeyine ve ailenin gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmada ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının cinsiyet ve akademik başarı düzeyi gibi değişkenlere göre farklılık gösterdiği ancak babanın eğitim düzeyi, annenin eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyine göre farklılık göstermediği saptanmıştır.

İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ölçeğinden aldıkları en düşük puan 38, en yüksek puan 102'dir. Alınan puanların aritmetik ortalaması 86.86'dır. Bu değer göz önünde bulundurulduğunda ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının yüksek olduğu söylenebilir. Bu sonuçlara bakarak ilköğretimden mezun olma durumuna gelmiş öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının genelde olumlu yönde olduğunu söylemek olanaklıdır. Türkiye'de zorunlu eğitim olan ilköğretimden mezun bireylerin büyük bir kısmının okul yaşamına devam etmediği bilinmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin çevreye yönelik olumlu tutuma sahip olmaları çevre sorunlarının önlenmesi ve yaşanabilir, sağlıklı bir çevre oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın sonucunda, kız öğrencilerin tutum puanlarının aritmetik ortalamasının (88.68), erkek öğrencilerin puanlarından (84.57) yüksek çıkması ve puan ortalamaları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark bulunması cinsiyetin çevresel tutumu etkileyen önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalar, cinsiyetin çevresel tutum üzerinde etkili olduğunu, kızların erkeklere göre çevresel sorunlara daha çok ilgi gösterdiklerini ve çevreye karşı daha olumlu tutuma sahip olduklarını ortaya koymakta ve araştırmanın sonucunu desteklemektedir (Alp ve diğerleri 2006; Hacıeminoğlu ve diğerleri 2006; Uzun 2005; Ekici 2005; Özmen ve diğerleri 2005; Yılmaz ve diğerleri 2004; Şama 2003; Paraskevopoulos ve diğerleri 2003; Tikka, ve diğerleri 2000; Davidson ve Freudenberg 1996; Gardos ve Dodd 1995).

İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum puan ortalamaları, akademik başarı düzeyi açısından incelendiğinde, akademik başarının tutumlar üzerinde etkili olan önemli bir değişken olduğu görülmüştür. Akademik başarı puanı yüksek olan öğrencilerin, çevreye yönelik tutum puan ortalamaları da yüksek bulunmuştur. Gruplar arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olması, başarılı öğrencilerin çevreye yönelik daha olumlu tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Yılmaz ve diğerleri (2004) de yaptıkları çalışmada, akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu saptamışlardır. Araştırmalar duyuşsal özelliklerle başarı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları baba eğitim düzeyi açısından incelendiğinde, baba eğitim düzeyi fakülte ve yüksek okul olan öğrencilerin tutum puanları ortalamaları (87.710) diğerlerinden daha yüksek bulunmuştur. Ancak, puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($F_{4,755}=8.22$; $p>.05$). Kimi araştırmalar baba eğitim düzeyinin öğrencilerin tutumları üzerinde etkili olan önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir (Uzun 2005; Şama 2003).

İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları anne eğitim düzeyi açısından incelendiğinde, öğrencilerin tutum puan ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. En yüksek tutum puan ortalamasına sahip olan grup, 87.203 ile okuma yazma bilmeyen ya da ilkokul mezunları grubudur. Ancak gruplar arasındaki farkların istatistiksel bakımdan anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür ($F_{4,754}=1.935$; $p>.05$).

İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları aile gelir düzeyi açısından incelendiğinde, düşük gelire sahip ailelerin tutum puan ortalamaları (87.117) daha yüksek bulunmuştur. Ancak, gruplar arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F_{3,752}=1.106$; $p>.05$). Araştırmalar, sosyo-ekonomik düzeyin çevre sorunlarına yönelik tutumlar üzerinde etkili olduğunu

göstermektedir (Yılmaz ve diğerleri 2004; Şama 2003; Uyeki ve Holland 2000; Thompson ve Gasteiger 1985). Yılmaz ve diğerleri (2004), yüksek gelire sahip ve kentsel yerleşim birimlerinde yaşayan öğrencilerin, düşük aile gelirine sahip ve kenar mahallelerde yaşayan öğrencilere göre çevreye karşı daha olumlu tutum geliştirdiklerini saptamıştır. Thompson ve Gasteiger (1985) ise bu araştırma sonucunun aksine, üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, yüksek aile geliri olan öğrencilerin düşük aile geliri olan öğrencilere göre çevreye yönelik tutumlarının düşük olduğunu saptamıştır. Benzer şekilde Uyeki ve Holland (2000) da düşük gelire sahip bireylerin yüksek gelire sahip bireylere göre çevreyi korumaya yönelik tutumlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. Araştırmalar, düşük aile gelirine sahip öğrencilerin, çevreye yönelik olumlu tutum içerisinde olduklarını ortaya koymaktadır. Bu durumu, tüketim alışkanlıkları ile açıklamak olanaklıdır. Bireyler gelirlerine göre davranmakta, gelir durumu yükseldikçe insanlar daha çok harcama yapmakta ve daha çok tüketmektedir. Bu da çevre açısından olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Buna dayalı olarak düşük gelire sahip ailelerin tüketim alışkanlıklarının, çevreye yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

ÖNERİLER

Çeşitli sorunlardan arındırılarak yaşanabilir ve sağlıklı bir çevre oluşturulmasında çevre eğitimi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, ülkemizde temel ve zorunlu eğitim olan ilköğretimde başarılı bir çevre eğitimi gerçekleştirilmelidir. İlköğretim düzeyindeki eğitimle çevreye duyarlı bireyler yetiştirilebilmesi için öncelikle öğrencilerin çevreye yönelik bilgi, bilinç ve tutum düzeylerinin belirlenmesi ve daha sonra bunların geliştirilmesi gerekmektedir. Bireyler, çevreye yönelik olarak ne kadar olumlu tutuma sahip olurlarsa, çevre sorunlarının o ölçüde azalacağı söylenebilir. Bu yüzden, ilköğretim düzeyinde tüm öğrencilerin çevrelere yönelik tutumlarını olumlu yönde değiştirecek eğitim uygulamalarına yer verilmelidir.

Yapılan araştırma ile ilköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları belirlenmiş ve bunları etkileyen değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu önerilere yer verilmiştir:

- İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları üzerinde etkili olan değişkenler ayrıntılı olarak araştırılmalıdır. Yapılacak eğitim çalışmaları, bu değişkenler göz önüne alınarak planlanmalı ve uygulanmalıdır.
- Öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin artışı ile çevreye yönelik tutumları arasındaki ilişki göz önüne alınarak, başarılarının artırılmasına yönelik önlemler alınmalıdır. Bu önlemler içinde öğrencilerin ilgi ve güdülerini artırıcı olanlara ağırlık verilmelidir. Örneğin doğa ile bütünleşilerek gerçekleştirilecek okul-doğa kampları uygulaması bu konuda yararlı olabilir.
- İlköğretim programları çevre eğitiminin amaçları yönünden ayrıntılı olarak incelenmeli ve öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkileyecek düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.
- Çevre eğitiminde, erkek öğrencilerin çevresel tutumlarını olumlu yönde değiştirecek uygulamalara önem verilmelidir.
- İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları üzerinde ailesel etmenlerin etkili olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle, çevre eğitimi çalışmalarında ailelerle işbirliği yapılmalı ve bu çalışmalara ailelerin de katılımı sağlanmalıdır.
- İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını olumlu yönde değiştirecek deneysel çalışmalar yapılmalıdır. Farklı yöntem ve tekniklerin uygulandığı öğrenme ortamları düzenlenmeli ve bunların öğrencilerin tutumları üzerindeki etki düzeyleri araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Alp, E., Ertepinar, H., Tekkaya, C. ve Yılmaz, A. (2006). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve bilgileri üzerine bir çalışma. *VII. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Özetler Kitabı*. (ss.110). (07-09 Eylül 2006). Ankara: Palme Yayıncılık.

- Atasoy, E. (2005). *Çevre için eğitim: ilköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baez, A.V., Knamiller, G.W. & Smyth, J.C. (1987). *The environment and science and technology education*. A. Wheaton and Co. Ltd. Exeter.
- Ceyhan, E. ve Namlu, A. G. (2000). Bilgisayar kaygısı ölçeği(BKÖ):Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 77-93.
- Chawla, L. (1992). Research priorities in environmental education. *Children's Environments*, 9(1), 68-71.
- Cordes, C. & Miller, E. (Eds.). (1999). Fool's Gold: A Critical Look at Computers in Childhood. Alliance for Childhood. www.allianceforchildhood.org/projects/computers/computers_reports_fools_gold_contents.htm adresinden 20.09.2002 tarihinde alındı.
- Davidson, D. & Freudenberg, W. (1996). Gender and environmental risk concerns: a review of available research. *Environment and Behavior*, 28, 302-339.
- DPT. (1994). *Yedinci beş yıllık kalkınma çevre özel ihtisas komisyonu raporu*. Yayın no: 2360. Ankara: DPT Yayınları.
- Ekici, G. (2005). Lise öğrencilerinin çevre eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Eğitim Araştırmaları*. 18, 71-83
- Gardos, V. & Dodd, D. (1995). An immediate response to environmentally disturbing news and the environmental attitudes of college students. *Psychological Reports*, 77, 1121-1122.
- Gürkan, T. ve Gökçe, E. (1999). *Türkiye'de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim: Program-Öğrenci-Öğretmen*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hacıeminoğlu, E., Alp, E. ve Ertepinar, H. (2006). Öğretmen adaylarının çevreye ve çevre konularını öğretmeye yönelik tutumları. *VII. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Özetler Kitabı*. (ss.113). (07-09 Eylül 2006). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Hsu, S.-J. (2004). The effects of an environmental education program on responsible environmental behavior and associated environmental literacy variables in Taiwanese college students. *The Journal of Environmental Education*, 35(2): 37-48.
- Hungerford, R. H. & Peyton, R. B. (1976). *Teaching environmental education*. Portland, ME: J. Weston Walch. In Hsu, Shih-Jang. (2004). The effects of an environmental education program on responsible environmental behavior and associated environmental literacy variables in Taiwanese college students. *The Journal of Environmental Education*, 35(2): 37-48.
- Kavak, Y. (1997). *Dünyada ve Türkiye'de ilköğretim*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kilbourne, W.E., Beckmann, S.C., Lewis, A. & Dam, Y.V. (2001). A multinational examination of the dominant social paradigm in environmental attitudes of university students. *Environment & Behavior*, 33(2), 209-229.
- Kline, P. (1994). *An easy guide to factor analysis*. London: Routledge.
- Özmen, D., Çetinkaya, A. Ç. ve Nehir, S. (2005). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 4(6), 330-344.
- Paraskevopoulos, S., Korfiatis, K. J. & Pantis, J. D. (2003). Social exclusion as constraint for the development of environmentally friendly attitudes. *Society and Natural Resources*, 16, 759-774.
- Pooley, J. A. & O'Connor, M. (2000). Environmental education and attitudes. *Environment & Behavior*, 32(5), 711-724.
- Poortinga, W., Steg, L. & Vlek, C. (2004). Values, environmental concern and environmental behavior. *Environment and Behavior*, 36(1), 70-93.
- Roth, C. E. (1992). *Environmental literacy: its roots, evolution and directions in the 1990s*. Columbus, OH: ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics, and Environmental Education.
- Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2): 99-110.
- Tezbaşaran, A. A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. İkinci Baskı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Thompson, J. C. & Gasteiger, E. L. (1985). *Environmental attitude survey of university students 1971 vs 1981*. ERIC No. ED 257648.

- Tikka, P. M., Kuitunen, M. T. & Tynys, S. M. (2000). Effects of educational background on students' attitudes, activity levels, and knowledge concerning the environment. *The Journal of Environmental Education*, 31(3), 12-19.
- Tuncer, G., Sungur, S., Tekkaya, C. ve Ertepinar, H. (2004). Environmental attitudes of the 6th grade students from rural and urban areas: a case study for Ankara. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 26, 167-175.
- Tung, C.Y., Huang, C. C. & Kawala, C. (2002). The effects of different environmental education programs on the environmental behavior of seventh-grade students and related factors. *Journal of Environmental Health*, 64(7), 24-29.
- Uljas, J. (2001). Social identity influences on environmental attitudes and behaviors. *TRAMES: A Journal of the Humanities & Social Sciences*, 5(3), 255-269.
- UN. (2007). UN Environment chief hails push for protection of ozone layer to combat climate change. <http://www.un.org/apps/news> adresinden 6 Mart 2007 tarihinde alındı.
- UNESCO. (1980). Environmental education in the light of the Tbilisi conference. In Hsu, Shih-Jang. (2004). The effects of an environmental education program on responsible environmental behavior and associated environmental literacy variables in Taiwanese college students. *The Journal of Environmental Education*, 35(2): 37-48.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2005). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık,
- Uyeki, E. S. & Holland, L. J. (2000). Diffusion of pro-environment attitudes? *American Behavioral Scientist*, 43(4), 646-662.
- Uzun, N. (2005). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. *II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi*. (ss.30-40). (26-28 Mayıs 2005). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Vaughan, C., Gack, J., Solorazano, H. & Ray, R. (2003). The effect on environmental education on schoolchildren, their parents, and community members: a study of intergenerational and intercommunity learning. *The Journal of Environmental Education*. 34(3), 12-21.
- Yılmaz, O., Boone, W. & Andersen, H. O. (2004). Views of elementary and middle school Turkish students toward environmental issues. *International Journal of Science Education*. 26(12): 1527-1546.

EK

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ ÇEVRE TUTUM ÖLÇEĞİ (İÇTÖ)

Sevgili öğrenci,

Bu ölçek ile sizlerin çevre ile ilgili tutumlarınız ölçülmek istenmektedir. Size verilen formun birinci bölümünde sizinle ilgili kişisel bilgiler sorulmaktadır. En uygun seçeneğin karşısına (X) işareti koyunuz. Açıklama gerekiyorsa seçeneğin yanına yazınız. İkinci bölümde ise “İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeği (İÇTÖ)” yer almaktadır. Bu bölümde ifade edilen görüşe ne derece katıldığınızı gösteren seçeneğe (X) işareti koyunuz. İşaretlediğiniz seçeneklerin doğru ya da yanlış olması söz konusu değildir. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Araştırmanın sağlıklı bir sonuca ulaşması ancak sizin içtenliğinize ve formu tamamıyla doldurmanıza bağlıdır. Vereceğiniz bilgiler kimseye açıklanmayacak ve yalnızca bu araştırmada kullanılacaktır. İlgili ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Anadolu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü

Yard. Doç. Dr. Nazlı GÖKÇE
Yard. Doç. Dr. Erdoğan KAYA
Arş. Grv. Sayım AKTAY
Arş. Grv. Muhammet ÖZDEN

I. Kişisel Bilgiler

1. Okulunuzun Adı:

Lütfen belirtiniz.....

2. Sınıfınız:

Lütfen belirtiniz.....

3. Cinsiyetiniz:

Kız ()
Erkek ()

4. Geçen Dönemdeki Karne Notunuz :

1 ()
2 ()
3 ()
4 ()
5 ()

5. Babanızın eğitim düzeyi:

İlkokul ()
Ortaokul ()
Lise ve dengi okul ()
Fakülte, yüksekokul ()
Diğer (Lütfen belirtiniz).....

6. Annenizin eğitim düzeyi:

İlkokul ()
Ortaokul ()
Lise ve dengi okul ()
Fakülte, yüksekokul ()
Diğer (Lütfen belirtiniz).....

7. Ailenizin gelir düzeyi:

500 YTL ve altı ()
501-750 YTL ()
751 YTL-1000 YTL ()
1000 YTL ve üstü ()

II. İlköğretim Öğrencileri Çevre Tutum Ölçeği (İÇTÖ)			
Bu bölümde ifade edilen görüşe ne derece katıldığınızı gösteren seçeneğe (X) işareti koyunuz. İşaretlediğiniz seçeneklerin doğru ya da yanlış olması söz konusu değildir. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
1. Çevre sorunlarının akıl ve bilgi yoluyla çözülebileceğine inanıyorum.			
3. Çok alışveriş yapmanın çevreye zarar verdiğine inanmıyorum.			
5. Yere çöp atılmasından rahatsız olmam.			
7. Yerlere tükürenlerden nefret ederim.			
9. Ağaçlandırma çalışmalarına katılmaktan hoşlanmıyorum.			
11. Çevreyi kirletenlere tepki gösterilmemesi beni üzer.			
13. Çevreye karşı herkesin duyarlı olmasını istiyorum.			
15. Bitki yetiştirenleri takdir ediyorum.			
17. Çevre sorunlarının çözümünde bireylere görevler düştüğünün farkındayım.			
19. Doğada yapılan etkinliklere katılmaktan zevk alırım.			
21. Hayvan beslemek, bana iğrenç geliyor.			
23. Temizliğin çevre için önemli olduğunun bilincindeyim.			
25. Herkesin doğadaki güzellikleri fark etmesi gerektiğine inanıyorum.			
27. Çevre için dünya ülkelerinin birlikte çalışması gerektiğine inanmıyorum.			
29. Çevre için tutumlu olmak gerektiğine inanıyorum.			
31. Okullarda çevreyle ilgili projelere önem verilmelidir.			
33. Alışveriş yaparken çevreye zararlı ürünleri almak istemem.			